

M. BROSIUS, *A History of Ancient Persia*. New Jersey 2021.
Wiley Blackwell, 250 sayfa ISBN: 1444350927

Eren NACAĞ

 0000-0002-4804-6695

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VIII: Ocak-Aralık 2022) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında lisanslıdır.

Atıf Düzeni Nacağ E. 2022, *A History of Ancient Persia*. Yazar: M. Brosius, *Libri* VIII, 13-16.

Geliş Tarihi: 05.03.2022 | Kabul Tarihi: 13.03.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 18.03.2022

Makale Türü: Kitap Tanıtımı

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

**M. BROSIUS, *A History of Ancient Persia*. New Jersey 2021. Wiley
Blackwell, 250 sayfa ISBN: 1444350927**

Eren NACAK*

Alanında uzman kişiler tarafından hazırlanan “Blackwell history of the ancient world” serisinin yakın zamanda yayınlanan ve Maria Brosius’un kendisince kaleme alınan bu kitabın ilk sayfalarında (5-8) toplamda 10 ana başlıktan oluşan konuların içerikleri listelenmiştir. “Preface” (XXIX) başlığı altında yazar Achaemenid İmparatorluğu hakkında edinilen bilgilerin Hellen Tarihi araştırmalarına dayanan verilerden kaynaklanması sorununa değinmekte ve kitabın odak noktasını özetlemekte, ileri okuma için ek kaynak önerilerini sıralamaktadır. “Acknowledgements” (XXXI) kısmında yazar eser konusunda edindiği bilgilerin kaynaklarını açmış ve minnettarlığını belirtmiştir. “Author’s Note” (XXXIII) altında terminoloji için başvurulan kaynaklar ve yazımda kullanılan belirteçlerin açıklaması verilmiştir. “Introduction” (1-5) başlığı altında Achaemenid hakimiyetinin coğrafi kapsamı, toplum yönetimindeki tolerans ve politik nedenleri, Pasargadae kenti, Bisitun Yazıtı, interdisipliner “Achaemenid Tarih Atölyeleri” hakkında bilgiler verilmiştir.

“Introduction” ana başlığı ardından (1-5) gelen “The Arrivals of the Persians on the Iranian Plateau” (5-16) ana başlığı altında Zagros dağlarından Hint Okyanusu’na ve Indus Nehri’ne kadar perslerin yerleştiği coğrafi alanın tanımı yapılarak yetiştirmeye elverişli olan hayvanlar ve tarımsal ürünlerden bahsedilmektedir. “The Persians (5-8); “Persua and Parsumash” (6-8) kısmında öncelikle bu iki kabile ile ilgili birincil verilerin kaynağı olan Siyah Obelisk Yazıtı, Ashurbanipal ve II. Sargon’un yıllıklarındaki değinmeler yer alır. “Kurash of Parsumash” (8) alt başlığı altında bu kralların II. Kyros ile olan bağlantısı değerlendirilmiştir. “The Indigenous Population of the Iranian Plateau: The Elamites” (8) Babil ve Asur arasındaki çatışmalar, Susa kentinden ele geçen veriler ile Unzak, Zari, Huhnur gibi kentler, Ashurbanipal’in Tepti-Huban-Anshushinak ile oğlu Tammaritu’yu öldürmesi, Khorramabad yazıtları, Nakş-ı Rüstem kabartmaları, Şekaft-e Salman’daki Hanni kabartmalı yazıtlar ilişkilendirilir. “The Neighbours in the North: The Medes” (10-11) ise Med kültürünün tanımlanmasında yaşanan zorluklara değinir. “Media in Herodotus” (11) alt başlığında Herodotos’un Ekbatana’da Deiokes etrafında toplanan kişilerin görüşleri son imparator olan Astyages’e kadar açıklanıp eleştirilmiştir. “Near Eastern Sources on Medes” (11) altında yine Herodotos’un Kyksares dönemine kadar anlattıklarının yakın doğu kaynaklarıyla uyuşmayışı tartışılır. Yazılı kaynaklara dayanarak Med krallarının ve liderlerinin detaylandırıldığı bu bölümde II. Kyros’un 550 yılında Astyages’i devirine kadar geçen dönemin arkeolojik veriler açısından da sessiz ve karanlık kaldığı anlaşılmaktadır. Ancak Nobonaidos Yazıtı gibi karakterlerin kendi adlarının belirtildiği kaynakların tutarlı paralelliği de detaylandırma açısından sunulmuştur. Ancak Media’nın Herodotos’un belirttiği gibi bütünleşik bir krallık olmadığı açıktır. Bu bölüm ve sonrasında ise her bölümün sonunda kapsamlı bir ileri okuma kaynak listesi sıralandığı görülür.

* Doktorant, Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları, Antalya. erennacak@gmail.com | 0000-0002-4804-6695

“The Establishment of Empire: Cyrus the Great” (17-30) ana başlığı altında ilk olarak “Cyrus II and Media” (17-18) başlığında Nabonaidos Yazıtı’na göre Astyages ve Kyros’un savaşı ile Med lider soyu özetlenmiştir. “A Folktale of a Tool for Legitimacy?” (18) altında Kyros’un Herodotos tarafından anlatılan hikayesi hariç Damaskoslu Nikolaos’un versiyonu aktarılır, Ktesias gibi antikçağ yazarlarının akrabalık üzerine görüşleri ile desteklenir. “The Conquest of Lydian Kingdom” (19) Urartu Krallığı’nın ele geçirilmesinden bahsedip tekrar birincil kaynak Nabonaidos Metni üzerinden Kroisos’un düşüşünü anlatır. “Cyrus and the Ionian Greeks” (20) İonia ve Aitolialıların yine Herodotos üzerinden Kyros’a yaklaşımlarını ele alır. “The First Royal City of the Persians: Pasargadae” (20-23) Kyros’un İonia taş işçiliğini Zendan-e Süleyman’da bulunan Tall-e Takht paradesos’unda kullanımından, anıtsal mezarının Sardis’teki Alyattes Mezarı’na benzeyişinden ve Phokaia’daki Taş Kule ile ilişkisinden bahsedilmektedir. Yazar bir sonraki bölüm olan “The Conquest of Babylon” (24-26) içeriğinde Nabonaidos Metni ve eserin birincil kaynağı olan diğer metinlerin detayına girer. Babylonia’da ele geçen Kyros Silindiri çevirisi ve bağlamı ile sunulmaktadır. Kyros Marduk ile barışık şekilde Babylon ileri gelenlerinden öneriler alarak kendini politik kabul ettirmeye çalışmıştır. “A Peaceful Conquest? (27) Nabonaidos ve Kyros kaynakları arasındaki tutarsızlıkları inceler. “Political Astuteness” (28-30) kroniğin tarihlerini tekrar özetler. Kyros ve Yahudi sürgünlerle ilgil olarak Kyros Silindiri ve Ezra kaynaklarında Kyros’un nasıl II. Nebukadnezar sonrası hapsedilen Yahudileri özgürleştirdiği anlatılır. “The Scythian Campaign” (30) Herodotos’un aktardıklarından Massagetaeli Tomrys ile olan savaşa değinir. “Cyrus II, Conqueror and Empire Builder” (30-32) 20 yıllık yönetimindeki başarıları ve Kambyses’i özetler.

“A Worthy Successor: Cambyses II” (33-46); “The Succession of Cambyses II” (33-35) aile bağları, referanslar, Mısır seferi ve diğer ele geçirilen yerler, olası saray ve mezar yapıları, Babil ilişkilendirmelerine değinilir. “The Power of Propaganda” (36-38)’da anlatıldığına göre ise Kambyses Mısır dinlerine saygı göstermiş, dahil olmuş, destek çıkmış ve kendisi de “Mesuti-Re” adını almıştır. Kaynaktaki çevirilere yer verilmiş, Udjahorresnet Yazıtı kendinden daha önceki krallar gibi nasıl ritüelleri gerçekleştirdiğini anlattığı için burada yer edinmiştir. “The Democratic Papyrus” (39) bu yazıtın çevirisini sunmaktadır. “Cambyses’s Depiction in Herodotus” (39-41) Mısır seferindeki immoral eylemler, Nitetis ile evliliğinin tutarlılığı gibi konular tartışılır. “The Apis Bull” (41-44) kutsal hayvan ile ilgili Herodotos tarafından aktarılanları ve Serapeion’da bulunan iki yazıtı karşılaştırır. “The Apis Bull and the Death of Cambyses”(43) Yine Herodotos’un Kambyses’in Ekbatana’da ölümü hikayesini anlatır. “The Killing of His Sister-Wife” (43) Kambyses’in çıldırışını ve anlatıların tutarsızlığını, “Fratricide” (44-46) Bardiya adıyla da bilinen Smerdis, Mag kardeşler, Smerdis olayının Kyros ve Harpagos hikayesi ile benzerliği, Preksaspes ile Harpagos’un çocuklarının benzer sonuçları hakkında önemli bağlantılar sağlayarak okuyucuya konuyu kavratma konusunda iyi bir iş çıkarılmaktadır.

“From Bardiya to Darius” (47-83); “The Succession of Darius I” (47-48) Dareios’un Atossa ve Artystone ile olan evliliği, “Herodotus’s Version of Events” (47) Patizeithes ve sahte Smerdis, Kambyses’in dul karısı ve Otanes’in kızı Phaidyme ile ilişkili olaylar, “Darius’s Version: The Inscription of Bisitun” (48) Herodotos ile Dareios versiyonları arasındaki anlatı farklılıklarını, “The Death of Bardiya” (49-60) Bisitun’un çevirisini, Dareios’un perspektifinden kendisine karşı ayaklanmalara yaptıklarını, beddua ve yeminlerini, yazım aşamasını, “Herodotus and the Bisitun Inscription: A Comparison” (60-61) Bardiya/Smerdis’in tek başına hareket etmiş olabileceği ve bir Mag olup olmadığını, “A Murder Mystery” (61) Bardiya’nın gerçekten hile yapıp yapmadığını, “Darius The Achaemenid” (61-63) Kambyses, Kyros, Dareios ve Bardiya arasındaki kan bağı, “Teispes” (63) hanenin başını, “The Royal Line of Kings” (63) II. Kyros ve II. Kambyses’in soyda sıranın mantıklı olması için gerekliliğinden, “Dynastic Marriages” (64-67) Gobryas, Otanes ve Dareios arasındaki evlilikler, Kyros, Kambyses ve Bardiya’nın dullarından evlendikleri, “The Consolidation of Empire” (64) yaptırdığı saraylar, bastırdığı paralar, Kızıl Deniz’de bulunan Dareios’un stele yazıtı ve bura-

daki kanalın yapılışı hakkında bilgiler yer almaktadır. “Royal Cities” (67) diğer başlıklarla bu şehirleri şu şekilde sıralar; “Pasargadae” (67): Dareios ve öncesindeki saraylar, “Susa” (67): Dareios heykeli ve yazıtlar. “Parsa – City of the Persians” (68-73): Dareios’un buradaki saray kompleksi, Pasargadai ilişkisi, Nakş-ı Rüstem ile bağlantısı, Dareios’un Susa’daki DSf olarak da bilinen ve sarayın yapılış detaylarının aktarıldığı kaide yazıtı çevirisi, “Foreign Policy” (73-74) Oroites’in Polykrates ile olan Samos’u ele geçirme ilişkisi ve Dareios tarafından mektupla öldürülüşü, “The Scythian Campaign” (75-76) Mandrokles’in köprüsü ve Karadeniz’deki saldırılar, “The Athenian-Persian Alliance of 508/7” (76) Atina’daki oligarşik ve demokratik güçlerin çekişmelerine Pers kralını dahil edişlerini ve bazı çözümlenmeleri, “The Ionian Revolt” (77-78) Miletos’lu Aristagoras’ın başını çektiği ayaklanmadan, “The Sequence of Events” (78-80) Naksos’a Megabates ve Aritagoras’ın gidişindeki olaylar, Histiaios’un mektubu, Mardonios’un gelişi, “Problems in the Historical Account” (80) Oroites ve Polykrates’in hikayesinin Aristagoras ve Kleomenes’in hikayesi ile edebi benzerliği, “The Punitive Campaign of 490” (81) Mardonios’un Hellespontos’u geçişi ve Atina’ya saldırının gerçek sebebi incelenir.

“The Face of Empire” (85-105) bölümü “Achaemenid Kingship” (85-86) Persepolis’teki Apadana’da, taht salonunda bulunan kabul sahnesi, sahnelerdeki şaşkınlık gibi belirtilere yorumlar, “The Power of Royal Imagery” (87-89) Artakserkses’in tahtının mezarı üzerinde bulunan kaldırılış sahnesi, Dareios’un görselin gücünü tasvirlerde nasıl kullandığı, “Royal Ideology” (90-92) tanrının kralı koruması, Susa (DSe), Persepolis (DPd) ve Nakş-i Rüstem (DNa) yazıtları, “Persian Religion” (93-94) Ahuramazda, Zerdüştlük, Anubanini kabartmasının Ishtar bağlantısı ve Bisitun ile benzerliği, güç yüzüğünün verilmesi, “Funerary Customs” (95-97) ölümden sonraki ritüelleri, Susa’da bulunan mezarları, “Persepolis the Microcosm of Empire” (98-99) Kuh-e Rahmat, kral sarayları, “The Royal Court” (99-100) aileye uzaktan ve yakından dahil olanların gücünü, “Gift-Giving” (100) kral tarafından verilen hediyelerin önem ve sırası, “Rytha” (101) çeşitli rythonların özelliklerini, “The Women of the Court” (102-104) kadınların konumunu, cariyelerin ve güçlerini, “King’s Friends and Benefactors” (105) kimler olabildiklerini, “Courtiers” (105) kralın yardımcıları, doktorları, hakimler, “Refugees and Foreigners” (106-112) Themistokles, Hippias, Zenon, Telephantes, Timokreon, Demokedes, Ktesias gibi karakterlerden bahseder.

“The Organisation of Power” (113-136) ana başlığı “The Satrapies” (114-115) satraplık sistemi ve Asia Minor’un batısındaki esas kaynakları, “The Satrapies” (114) farklı kaynaklara göre listeler, “The Great Satrapy of Bactria” (115) burasının detaylarını, “The Status of Caucasus Region and Thrace” (116-121) Gumbatı, Kolkhis, İdeal Tepe, Gurban Tepe, Sarı Tepe, Avrupa ve Asya Trakyalıları, Pazyryk ve Atina’dan buluntular, “Administering the Empire” (122) bu başlıkla ilgili olacak şekilde “Royal Correspondence” (122-124) bazı örnekler, “Taxes and Tribute” (125) yazıtlar ışığında bilgiler, “The Administration of Persepolis” (126) Parnaka, mühürler, Elamca ve Aramice çeviriler, “Royal Roads” (127-136) yol haritaları, seyir hızı, erzak temini, doğum hediyesi, çeyiz, Elephantine’de bulunan evlilik sözleşmesi vardır.

“Taking up the Baton: Diplomacy Foreign Policy from Xerxes I to Artaxerxes II” (137-198) ana başlığı “The Reign of Xerxes” (137) altında “Xerxes’s Succession” (137-138) akrabalıklar ve çocukların sırası, “Quashing Rebellions in Egypt and Babylonia” (139) Mısır’da kontrolün sağlanması, “The War in Greece” (140) Khersonessos, Sestos ve Abydos’dan geçiş “The State of Play in Greece” (140) Atina, Aigina ve diğer kentlerin durumu, “The Persian Army on the March” (140) Thermopylai’e geçiş süreci, “Thermopylae and Artemisium” (140) geri çekilmeler, Themistokles hakkında bilgiler, Salamis ve Euboea’daki durumlar, “The Fall of Athens and the Battle of Salamis” (141) Kserkses’in başarısız girişimi ve dönüşünü, “Attempts at Diplomacy” (141) Mardonios’un başarısız “barış” girişimlerini, “The Battle of Plataea” (142) Pausanias, Mardonios’un öldürülüşü ve geri kalanların dönüşünü, “Xerxes in Asia Minor” (142-143) Ionia’daki ayaklanma girişimleri, “The Story

of Xerxes and the Wife of Masistes" (143) Amestris'in içinde bulunduğu saray entrikalarını ve Herodotos'un bunları neden anlattığını, "...And a Story Retold" (143-147) Kserkses ve Kambyses'in delilikleri, "The Beginning of the Myth" (148-149) barbarlık algısının oluşumu, "Medising" (149) Pausanias ve Themistokles'i, "Perserie" (149) Pers stiline yerini, "After the War" (150-152) Kserkses'in gücü ve Daiva Yazıtı'nı, "Artaxerxes I" (152); "The Death of Xerxes I and the Succession of Artaxerxes II" (152) Artabanus'un başarısız girişimini, "Revolts in Bactria and Egypt" (153), "Rebellion in Egypt 464-454" (153); "The Revolt of Megabyxus" (154) Erytreia kentinden, "The Peace of Callias" (157) sürecinden, "Judaea Under Artaxerxes I" (158) Ezra ve Nehemiah'dan, "Continuity in Persepolis" (158) saraylardan bahseder. "Succession Trouble in 424" (158-161); "Rebellions in the Empire" (161), "The Royal Building Programme Continued" (161), "Persia Re-enters Greek Politics" (161) Alkibiades ve Tissaphernes görüşmelerini, "The Bilateral Treaty of 411" (163-165) Sparta ve Pers ilişkilerinin iyileştiği dönemi aktarırken, "Artaxerxes II" (166); "The War of the Brothers" (166-168) Genç Kyros'un Artakserkses'e karşı savaşını, "Persian Affairs in Asia Minor" (168) Kral Barışı'nı, "Evagoras of Salamis" (172-173) Kıbrıs'da geçen olayları, "The Winds of Change" (175) Amyrtaeus ve Mısır'ın tekrar ele geçirilişini konu edinir. "The Winds of Change" (175) bölümünde; "City-Rulers and Local Dynasts of the Western Empire" (175), "The Hecatomnids" (176-179), "Perikle of Limyra" (180) Hekadomnid'ler, Perikles, Limyra ve Ksanthos, Labraunda'da bulunan ve benzeri Sidon'daki Eshmun Tapınağı, Meydancikkale karşılaştırmaları yer alır. "The Political Level" (181); "The Kings of Sidon" (181-182) Eshmunazar Mezar Yazıtı, "Stele of the King of Byblos/Gubal" (183) Yehawmilk Mezar Yazıtı hakkında bilgiler içerir. "Rebellions in Western Asia Minor 366-359-8" (187); "Datames" (187-188), "Ariobarzanes" (189), "Orontes" (189) ayaklanmaları, "The Death of Artaxerxes II" (189) Isokrates, Platon gibi kaynaklardan Hellenlerin Perslere bakışını aktarır. "A Whole New Ballgame: The Reign of Artaxerxes III and Artaxerxes IV" (199) konuya "The Succession of Artaxerxes III" (199) Okhos hikayesini anlatarak başlar, "Egypt" (200) Artakserkses ve II. Nektabeno çekişmesini, "Athenian-Persian Relations 349-342" (200) II. Philippos nedeniyle girilen ittifakları aktarır. "The Death of Artaxerxes III and the Reign of Artaxerxes IV" (204) III. Darius ve Bagoas hikayesini detaylandırarak diğer konularla bağlar.

"A Good King in the End: Darius III" (207); "The Succession of Darius III" (207) Sisymbis oğlu Ostanos'un tahta çıkışından, "Battling Negative Propaganda" (207) Dareios'un yetersizliklerini uygulayan modern literatür ve antik kaynaklardan, "External Threat" (209) 230 yıl sonra ilk kez yenilgiden, "The Macedonian Invasion" (209) İskender'in motivasyonlarından, "Granicus" (209) Pers ordusu'nun Asia Minor'da uğratıldığı bu ilk yenilgiden, "Issus" (210) Dareios'un yenilişinden, "Gaugamela" (211) Dareios'un kaçışından, "The Royal Cities" (212) Babil ve Persepolis kentlerinin yıkılışından, "The Death of Darius III" (216) Dareios'un sırtından bıçaklanmasından ve İskender'in ölüye saygısından bahsedilen bölümlerdir. "In the Footsteps of the Persian Kings?" (217) İskenderin Persleşme süreci ve Persler ile Makedonyalı'lar arasında yapılan evlilikleri sıralar.

"Epilogue" (221) I. Antiokhos'un soyuna gösterdiği saygının belirteçlerini özetleyerek eseri sonlandırır. Son sayfalarda ise "Bibliography" (225-232) ve "Index" (233) yer almaktadır.